

ZÁKLADY ZEMĚDĚLSKÉ VÝROBY NA DVANÁCTILETÝCH STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH

Podíl socialistické zemědělské výroby na úspěších našeho národního hospodářství stále vzrůstá především díky mechanizaci, elektrifikaci, zavádění nových pracovních metod. Avšak ani výkonné stroje a traktory, ani moderní technologie nemohou bez přílivu mladých kvalifikovaných pracovníků zajistit neustálý vzestup zemědělské výroby. Z tohoto hlediska má velký význam vyučování *základům zemědělské výroby*, zavedené pokusně na několika dvanáctiletých středních školách. Vyučování má seznámit žáky se současnou zemědělskou výrobou i s perspektivami jejího rozvoje v teorii a v praxi, prohloubit u nich zájem o zemědělství a umožnit jim získat základní odbornou kvalifikaci. Výchovný význam základů zemědělské výroby tkví především ve vlastní výrobní práci žáků přímo v zemědělských závodech, v tom, že sami pracují ve výrobním procesu v rostlinné nebo v živočišné výrobě spolu s pracovníky zemědělského závodu. Jejich práce však není mechanická, ale uvědomělá, navazující na získané již poznatky žáků a na vyučování v odborné teorii. Základy zemědělské výroby jsou v úzkém vztahu s předměty z přírodních věd, především s biologií, dále s chemií, fyzikou a částečně se zeměpisem a matematikou. Při vyučování základům zemědělské výroby žáci využívají poznatků z předmětů přírodních věd, konkretizují si je, prohlubují a doplňují. A naopak, výrobní práce přispívá k pochopení učiva přírodovědných předmětů. Zemědělská výroba svou mnohostranností umožňuje širokou aplikaci učiva ze všech předmětů přírodovědného cyklu.

Zemědělství je jedno z nejrozšířenějších odvětví našeho národního hospodářství; protože při volbě výrobních zaměření vycházely dvanáctileté střední školy z místních výrobních podmínek, bylo zemědělství na školách početně zastoupeno. Z patnácti dvanáctiletých středních škol v ČSR ve školním roce 1958/59 se orientovalo na vyučování základům zemědělské výroby celkem pět škol, z toho tři v českých zemích a dvě na Slovensku. Na některých z těchto pěti dvanáctiletých středních škol byly zavedeny i základy jiné výroby, jak je uvedeno v přehledu.

Základy zemědělské výroby si uvedené školy volily v souladu s místními přírodními a ekonomickými podmínkami.

Jičín leží v řepařské oblasti a je jedním z nejproduktivnějších okresů Hradeckého kraje. Kromě n. p. Agrostroj, závodu na výrobu zemědělských strojů, a několika dalších menších závodů nemá Jičín další průmysl. Problémem zůstává zde nábor mládeže do zemědělství.

Přerovský okres leží v řepařské oblasti úrodné Hané. Ačkoliv město samo se v poslední době velmi industrializuje, byly zvoleny pro 10. ročník základy

DSŠ se základy zemědělské výroby na šk. r. 1958/59.

Škola	Výrobní odvětví	Základům zemědělské výroby se vyučovalo	Počet žáků v základech zemědělské výroby	Počet pracovních skupin v základech zemědělské výroby
DSŠ Jičín	zemědělství	v části třídy	23	2
DSŠ Přerov	zemědělství	v celé třídě	40	3
DSŠ Písek	zemědělství			
	strojírenství	v části třídy	25	2
	textilní výroba			
DSŠ Nitra	zemědělství			
	potravinářský	v celé třídě	36	2
	průmysl			
DSŠ Michalovce .	zemědělství	v celé třídě	42	3

zemědělské výroby. V okrese je totiž řada velmi vyspělých družstev, a to nejen hospodářsky, ale i politicky. Dokladem toho je i nedávná »Přerovská výzva«, kterou družstevníci přerovského okresu vyzvali k soutěži JZD i státní statky v celé republice za rychlejší vzestup rostlinné i živočišné výroby.

Třetí česká dvanáctiletá střední škola, která si volila základy zemědělské výroby, vycházela také z místních podmínek. Písecko, ležící v obilnářské oblasti, je okresem převážně zemědělským, i když samotné město má dobře vyvinutý průmysl. V budoucnu se počítá s rychlejším rozvojem zemědělské výroby v okrese i s přílivem mladých pracovníků do zemědělství, kterých je tu stále ještě nedostatek.

Úrodná nížina kolem řeky Nitry s vyspělými státními statky a JZD rozhodla pro zaměření nitranské dvanáctiletky na zemědělskou výrobu. Důležitým faktorem byla zde i Vysoká škola zemědělská v Nitře, s jejíž pomocí nové dvanáctiletce se počítalo.

Druhá slovenská dvanáctiletá střední škola se zaměřením na zemědělství byla v Michalovcích, které leží v řepařské oblasti východoslovenské nížiny. Převážná část obyvatel michalovského okresu pracuje v zemědělství.

V místě všech pěti prvních dvanáctiletých středních škol, které si volily základy zemědělské výroby, jsou zemědělské školy, které měly pomoci nově vzniklým dvanáctíletkám v jejich průkopnické práci. (Zemědělská technická škola je v Písku, Přerově a v Michalovcích, Vysoká škola zemědělská v Nitře a v Jičíně dvouletá zemědělská účetnická škola.)

Učební osnovy základů zemědělské výroby.

Všechny uvedené školy pracovaly podle *pokusné učební osnovy základů zemědělské výroby*. Do základů zemědělské výroby bylo zařazeno teoretické vyučování rostlinné výrobě, výrobě živočišné, strojírenství a výrobní práce. Poměr mezi jednotlivými složkami základů zemědělské výroby (který je také na všech uvedených školách dodržován) je zřejmý z uvedené tabulky:

Složky základů zemědělské výroby	10. ročník	11. ročník	12. ročník	
			obor pěstitelsko- chovatelský	obor mechanizační
Rostlinná výroba . . .	2	1	2	—
Živočišná výroba . . .	2	1	2	—
Strojnictví	—	2	—	4
Výrobní práce . . .	6	6	8	8
Celkem hodin	10	10	12	12

Učivo rostlinné a živočišné výroby je do osnovy zařazeno vzhledem k úkolu a cíli předmětu, se zřetelem k předchozí přípravě žáků i k vyučování přírodovědným předmětům. Tak např. do *rostlinné výroby*, která je probírána v systému, bylo v 10. ročníku do úvodu zařazeno stručné poučení z meteorologie, klimatologie a půdoznalství, nutné pro pochopení učiva z rostlinné výroby. Do obecné rostlinné výroby, která je probírána v 10. ročníku, je zařazeno dále učivo o melloracích, o zpracování půdy, o výživě rostlin a hnojení, o osivu a sadbě, o setbě a sázení, o ošetřování plodin během vegetace, o sklizni zemědělských plodin, o ochraně rostlin. Obecná rostlinná výroba se v 10. ročníku zakončuje tématem »Osevní postupy«. Do osnovy rostlinné výroby jsou organicky zařazeny i zemědělské stroje, a to vždy do příslušného oddílu. Tak např. při probírání hnojiv a hnojení se žáci seznamují s nakladači chlévské mrvy, s rozmetadly strojených a statkových hnojiv.

Systém obecné *živočišné výroby* v 10. ročníku navazuje na úvodní kapitulu o stavbě těla hospodářských zvířat, neboť žáci 10. ročníku neměli ještě z biologie takové vědomosti, aby zvládli učivo obecné živočišné výroby, do níž jsou zařazena témata: Užitkové vlastnosti hospodářských zvířat, Plemena hospodářských zvířat, Základy výživy a krmení hospodářských zvířat a Obecné zásady chovu hospodářských zvířat. Obdobně jako do rostlinné výroby je i do živočišné výroby zařazeno učivo z mechanizace a elektrifikace živočišné výroby. Ve speciální živočišné výrobě, které se vyučuje v 11. ročníku, se probírá učivo z chovu skotu, prasat, koní, ovcí a slepic.

Do *strojnictví*, kterému jsou v 11. ročníku věnovány dvě vyučovací hodiny týdně, jsou zařazeny poznatky o čtení výkresů, o materiálu, o jednoduchých strojních součástech, na něž navazuje studium traktorů, v němž je těžiště strojnictví. Se zřetelem ke správné orientaci v zemědělské výrobě bylo do strojnictví zařazeno učivo o zeměměřičství (důležité pro pozemkové úpravy v JZD a státních statcích), dále základy zemědělského stavitelství, dále učivo o strojích na těžké půdní úpravy a o dopravě v zemědělském závodě.

Ve 12. ročníku si žáci mohou zvolit jeden z oborů, a to buď: *pěstitelsko-chovatelský* nebo *mechanizační*. Ti, kteří se rozhodnou pro pěstitelsko-chovatelský obor, budou probírat ve čtyřech hodinách odborné teorie rostlinné a živočišné výroby základy zelinářství, ovocnářství, ušlechťování rostlin, plemenařské práce a chovu hospodářských zvířat, zoohygieny a první pomoci.

Osnova mechanizačního oboru je věnována strojnictví, v němž se žáci seznámí s údržbou zemědělských strojů a traktorů a s různými způsoby jejich oprav.

Poslední čtvrtletí 12. ročníku je v obou oborech věnováno *ekonomice, organizaci a plánování výroby* v socialistickém státě se zaměřením na zemědělskou výrobu.

Osnova *výrobní práce* v základech zemědělské výroby sloužila za základ pro vypracování vlastní osnovy výrobní práce v různých podmínkách jednotlivých škol. Proto je pokusná osnova výrobní práce spíše rámcová, zahrnující soubor nejdůležitějších a také nejrozšířenějších zemědělských prací v rostlinné a v živočišné výrobě. Jednotlivé práce jsou v osnově zařazeny podle jejich sledu v rostlinné výrobě. Těžiště výrobní práce v rostlinné výrobě je ve vegetačním období, kdežto práce v živočišné výrobě se více uplatňují v zimních měsících.

Během tří let procházejí žáci v základech zemědělské výroby všemi běžnými zemědělskými pracemi, přiměřenými jejich fyzickým a duševním schopnostem. V 10. ročníku je výrobní práce zaměřena tak, aby se žáci seznámili s nejdůležitějšími zemědělskými pracemi v rostlinné a živočišné výrobě, jako je např. sklizeň brambor a cukrovky, krechtování sazečky cukrovky a krmné řepy, orba, příprava osiva a sadby k setí, setí a sazení atd. V živočišné výrobě se zúčastní vyvážení chlévské mrvy, podestýlání, čištění hospodářských zvířat atd. Do výrobní práce je zařazeno i praktické seznámení se zemědělskými stroji, se stájovou mechanizací, obsluha a základní údržba těchto strojů. Na tyto jednoduché práce navazují v 11. ročníku náročnější práce v rostlinné a živočišné výrobě. Kromě toho žáci v praxi poznávají traktor, studují jeho jednotlivé funkční celky, jejich konstrukci a činnost, provádějí údržbu a nejjednodušší opravy a učí se řídit traktor.

Ve 12. ročníku je výrobní práce rozdělena podle oborů. Pěstitelé a chovatelé se učí pěstovat zeleninu, ovoce, drobná hospodářská zvířata, mechanizátoři provádějí ve výrobní práci údržbu a opravy zemědělských strojů a traktorů. V závěru 12. ročníku se žáci sami účastní plánování a organizace výroby v zemědělském závodě.

Aby žáci mohli poznat výrobu soustavněji v delším časovém období, účastní se mezi 10. a 11. ročníkem *prázdninové výrobní práce* šest hodin denně po dobu tří týdnů. Poté je do prázdnin mezi 11. a 12. ročník zařazena výrobní práce žáků, a to v rozsahu osmi hodin denně po tři týdny.

Osnova základů zemědělské výroby byla vypracována tak, aby žáci, kteří si volí základy zemědělství, byli po absolvování 12. ročníku dvanáctiletky vyzbrojeni základními vědeckými poznatky z odborné zemědělské teorie a aby si osvojili běžné zemědělské práce. Takováto odborná příprava má umožnit žákům, aby se po krátkém zapracování v zemědělském závodě po ukončení 12. ročníku mohli případně připravit k učňovským zkouškám, hodlají-li pracovat v zemědělství.

Osnova základů zemědělské výroby, podle které v zásadě pracovalo všech pět uvedených dvanáctiletých středních škol v 10. ročníku, je vzorová a bude zpřesňována na základě výsledků výzkumu.

Příprava vyučování základům zemědělské výroby.

Vyučování základům výroby není jen otázkou školy, ředitele a učitelského sboru. Velkou úlohu zde má výrobní závod, ve kterém žáci budou pracovat, jeho technické vybavení a v neposlední řadě jeho pracovníci. Proto na *DSŠ v Přerově, Jičíně a Písku**) kladli tak velký důraz na správný výběr vhodného pracoviště a zajištění vyspělých pracovníků ze závodů jako učitelů výrobní práce. Tuto otázku bylo třeba řešit ve spolupráci s OV KSČ, s odborem pro školství a kulturu rady ONV a s vedením zemědělských závodů. Pro výrobní práce žáků byly vybrány vzhledem k místním podmínkám závody různého charakteru.

Školy volily státní statky i JZD, žáci jedné třídy byli rozděleni do skupin a zařazováni do jednoho nebo do více zemědělských závodů, jak je uvedeno v tabulce:

Dvanáctiletá střední škola	Zemědělský závod	Počet skupin žáků, které v závodě pracují
Přerov	Státní statek Přerov	
	farma 01	2
	JZD Prosenice	1
Jičín	Účelový statek šlechtitelské	
	stanice v Soudné*)	1
	JZD Ůlibice	1
Písek	školní statek ZTŠ	
	Dobešice*)	2

*) Tyto zemědělské závody byly již ve školním roce 1957—58 pracovišti pro tříhodinovou výrobní práci (volitelnou) v 9. roč. JSS.

Vedoucím pracovníkům státního i školního statku a členům představenstva JZD bylo před zahájením školního roku vysvětleno poslání a cíl nové dvanáctileté střední školy, na jehož základě byly projednány formy *spolupráce školy se závody*. Výběru pracovníků ze závodů jako učitelů výrobní práce byla věnována velká péče, neboť jako vychovatelé mládeže musí být odborně i politicky vyspělí s dobrým poměrem k mladistvým. S významem a s organizací výrobní práce žáků v zemědělském závodě byli předem seznámeni všichni pracovníci státního statku nebo JZD na členských schůzích ROH a KSČ.

S rodiči byla otázka zařazení žáků 10. roč. do výroby projednávána na aktivech rodičů a na schůzích SRPŠ. Pro dvanáctiletku se základy zemědělské výroby se rozhodlo v Přerově 40 žáků, v Jičíně 23 a v Písku 25 žáků.***) Z toho ze zemědělství pocházelo např. v Přerově jen 7,5 % žáků, v Jičíně 11,8 % žáků.

*) Ve školním roce 1958—59 spolupracoval VÚP v Praze s českými dvanáctiletými středními školami a VÚP v Bratislavě se školami na Slovensku. Proto se nadále zaměříme na vyučování základům zemědělské výroby na školách v českých krajích.

**) Ve školním roce 1958—59 měli rodiče a žáci 10. roč. DSŠ v Přerově a Jičíně volit mezi studiem na jedenáctiletce nebo na dvanáctiletce. Na těchto školách pracovaly současně ještě 10. ročníky JSS. V Písku byly pouze 10. ročníky dvanáctiletky.

Vyučování odborné teorii.

Teorii základů zemědělské výroby — *rostlinné a živočišné výroby* — vyučovali na českých dvanáctiletkách zemědělství odborníci ze zemědělských škol a z praxe (příloha č. 1). Odbornou teorii měli všichni žáci uvedené třídy současně, jen na DSŠ Jičín se vyučovalo rostlinné a živočišné výroby v 10. ročníku odděleně po skupinách. Toto členění bylo třeba provést proto, že odborná teorie byla zařazena po výrobní práci na různých pracovištích. Zkušenost z prvního roku pokusného vyučování však ukázala, že je nejvýhodnější vyučovat odbornou teorii celé třídy společně.

Učitelé teorie postupovali podle *tematického plánu*, vypracovaného na základě pokusné učební osnovy. Na DSŠ Přerov a DSŠ Písek byla po celý školní rok probírána současná rostlinná a živočišná výroba, a to po dvou hodinách týdně, což se v praxi osvědčilo. Učitelé teorie na DSŠ Jičín si učivo osnovy uspořádali jiným způsobem. Od 15. září do 20. listopadu probírali 4 hodiny týdně jen rostlinnou výrobu, od 26. listopadu zhruba do 1. dubna výrobu živočišnou a od 2. dubna do konce školního roku opět výrobu rostlinnou čtyři hodiny týdně. Toto rozvržení vyhovovalo; bylo sice více přizpůsobeno vegetačnímu období, avšak čtyři hodiny týdně obdobného učiva, přednášené jedním učitelem, nevyhovovaly z hlediska pedagogického, a ani přerušení systému rostlinné výroby v zimním období a kumulace učiva živočišné výroby do poměrně krátkého období se neukázaly jako účelné řešení.

Vyhovující *zařazení do rozvrhu hodin* měly školy v Přerově a v Písku, kde byly odborné teorii věnovány dopolední vyučovací hodiny. Dvanáctiletá střední škola Jičín byla nucena z nedostatku tříd zařadit odbornou teorii na poslední (7. a 8.) odpolední hodiny, kdy žáci nebyli po výrobní práci již tak vnímaví.

Ve školním roce 1958—59 se velmi osvědčilo, když odborné teorii vyučovali učitelé ze zemědělské školy, kteří jsou odborníky i pedagogy, dovedou si učivo dobře rozvrhnout, vypracovat celý metodický postup a mají k dispozici vhodné pomůcky pro názorové vyučování (např. na DSŠ Přerov, kde se vyučovalo přímo v budově ZTŠ, velmi dobře vybavené pomůckami). Učitelé z praxe (např. na DSŠ Jičín) se však poměrně brzo pod pedagogickým vedením učitelů z DSŠ dobře zapracovali do svého úkolu.

Poněvadž v minulém školním roce žáci neměli *učebnice*, používali prozatím učebnic ze zemědělské školy: Inž. J. Škaloud — Pěstování rostlin, a inž. F. Kučera — Základy živočišné výroby. Žáci si při výkladu zapisovali poznámky do svých sešitů.

V ý r o b n í p r á c e

Pro *výrobní práci* se třídy na dvanáctiletých středních školách v Přerově, v Jičíně a v Písku dělily na skupiny nejvýše o 15 žácích. Tento malý počet žáků ve skupině umožňuje zapojit žáky pod vedením odborníka do výrobního procesu tak, aby všichni měli dostatek vhodných pracovních příležitostí za dostatečného odborného i pedagogického vedení.

Na jednotlivých školách byli žáci zařazeni po skupinách do zemědělských závodů, jak uvedeno v přehledu. (Příloha č. 2.)

Žáci pracovali na uvedených zemědělských závodech *v určitý den* pravidelně každý týden, a to jedno dopoledne *6 hodin*. *Vedoucí* jednotlivých skupin — pracovníci ze závodů i učitelé z DSŠ, kteří některé pracovní skupiny vedli, postupovali v zásadě podle *tematických plánů učiva*, vypracovaného na základě pokusné učební osnovy. (Příloha č. 3.)

Na DSŠ Přerov a Písek pracovaly v jednom zemědělském závodě současně dvě skupiny — jednu vedl učitel a druhou pracovník ze závodu. Dva učitelé, odborník a pedagog, vedli tedy společně dvě skupiny. Při některých pracích, kde nebylo možno zařadit všech 26 žáků na společnou práci, pracovala každá skupina zvlášť. V rostlinné výrobě nečinilo zpravidla potíží zařadit celou skupinu žáků na jednu práci, jako je např. sklizeň brambor, cukrovky, sklizeň sena, jednocení řepy apod. V živočišné výrobě však vedoucí skupinu zpravidla dělili do menších kolektivů po 2—3 žácích, kteří pracovali pod vedením řadových pracovníků v živočišné výrobě na různých místech. Tak např. v jedné lekci v JZD Ůlibice dvě žákyně čistily mladý skot, tři se zúčastnily výměny podestýlky, dva chlapci přivázeli brambory k pařáku, dvě dívky pomáhaly při čištění drůbežárny a mrvu z vepřína vyváželi dva chlapci. Poněvadž teoretický plán vycházel z místních podmínek, účastnili se žáci všech nejdůležitějších prací, úměrných jejich fyzickým i duševním schopnostem. Práce byly vždy vybírány tak, aby si žáci osvojili běžné dovednosti z rostlinné a ze živočišné výroby. Práce se neopakovala více než 2—3krát (např. sklizeň řepy, krechtování sazečky, jednocení řepy), avšak tomu se není možno v zemědělském provozu vyhnout.

Vedoucí výrobní práce se den před vyučováním dohodli s vedoucími pracovníky JZD nebo státního statku o tom, jakou práci budou žáci příští den dělat, není-li třeba měnit plán pro špatné počasí. O pracovní náplni se zpravidla dohadovali telefonicky vedoucí výrobní práce s pedagogickými vedoucími — učiteli DSŠ.

Žáci docházeli na pracoviště pěšky (bylo-li blízko školy jako např. státní statek v Přerově, účelový statek šlechtitelské stanice v Soudné) nebo dojížděli pravidelnou autobusovou linkou (šk. statek Dobešice, JZD Ůlibice, JZD Prosenice). Před prací se ve zvláštní místnosti (která jim sloužila jako převlékárna) převlékli do pracovních oděvů a obuvi a v určenou hodinu nastupovali do práce. Vedoucí výrobní práce před každou lekcí žáky instruoval o tom co budou dělat, jak se tato práce provádí, a předvedli způsob práce. *Instruktaži* bylo podle potřeby věnováno 5 až 25 minut. Po instruktaži žáci pracovali na svěřeném úkolu podle toho, jak je vedoucí přidělil na jednotlivá pracovní místa. Bylo-li třeba, opravoval učitel výrobní práci žáků a znovu práci vysvětlil. Při práci podle možnosti aplikoval výrobní práci na učivo z odborné teorie i z biologie. Po pěti a půl až šesti hodinách výrobní práce končila. Každá lekce byla uzavřena *hodnocením* práce i jednotlivých žáků, jehož výsledkem byla známka v zápisníku učitele i v záznamovém sešitku žáka. Mezi prací měli žáci přestávky (jednu, dvě i více) podle charakteru práce. Po skončení lekce se žáci umývali přímo v zemědělských závodech (kde

na uvedených školách v tomto směru opravdu vyšli vstříc) a zůstávali zde buď na oběd, nebo se k obědu vraceli do školní jídelny.

Žáci byli na počátku práce poučeni o *bezpečnosti a hygieně práce* a také ve škol. roce 1958—59 nedošlo v základech zemědělské výroby ani k jedinému vážnějšímu pracovnímu úrazu. Zásahu na tom má i bdělost vedoucích výrobních skupin.

Po stránce pedagogické pomáhali pracovníkům z praxe *učitelé z DSŠ*, kteří pravidelně jedenkrát za 14 dní nebo za 3 týdny) navštěvovali pracoviště, hovořili s vedoucími pracovníky zemědělských závodů, se žáky a pomáhali odborníkům z praxe vést záznamy o práci žáků, případně řešit některé kázeňské otázky.

Výrobní práce probíhala v uplynulém školním roce na všech třech dvanáctiletých středních školách dobře a splnila svůj úkol. Vyskytly se organizační obtíže (např. nevhodné spojení autobusem do JZD Úlibice, obtíže při zařazování žáků na jednotlivá pracoviště ve škol. statku v Dobešicích), avšak byly postupně odstraňovány. Žákům se práce většinou líbila, musela však být připravena a nesměla se po několik lekcí opakovat. I za nepříznivého počasí (např. při podzimních deštích při sklizni cukrovky) pracovali žáci dobře a na žádné ze tří škol se nevyskytl žák nebo žákyně, kteří by byli někdy odmítli zadaný úkol vykonat. V základech zemědělské výroby jsou převážně děti z města a práce v zemědělství je pro ně něco jiného. Žáci sami kladně hodnotí plánovanou systematickou výrobní práci v zemědělství, která je zajímavější než práce na nepřipravených brigádách pokaždé v jiném JZD.

Výrobní práce v zemědělském závodě byla postavena na roveň ostatním učebním předmětům. Učitelé pečlivě hodnotí po každé lekci práci a chování každého žáka, o němž si píše *záznam do svého sešitu* (příloha č. 4). Mají tak také přesnou evidenci o tom, kde a kdy který žák pracoval, na jakém úkolu a s jakým výsledkem.

Také žáci DSŠ Přerov, Jičín a Písek si sami po každé lekci zaznamenávali do svých *záznamových sešitů* podrobné údaje o své práci (příloha č. 5). Vedoucí po každé lekci ohodnotil jednotlivé žáky známkou do jejich záznamových sešitů podle hledisek vypracovaných VÚP.

Klasifikace žáků ze základů zemědělské výroby

Na uvedených školách byli žáci klasifikováni odděleně z rostlinné i ze živočišné výroby. Tyto dvě známky spolu s ohodnocením z výrobní práce byly podkladem pro *konečnou známku ze základů zemědělské výroby*. Tato konečná klasifikace však nebyla pouhým aritmetickým průměrem, avšak měla celkově ohodnotit práci žáka v předmětu základy zemědělské výroby.

Uvádíme příklad klasifikace žáků na DSŠ Přerov a DSŠ Jičín. V jednotlivých čtvrtletích byli žáci 10. ročníku klasifikováni souhrnnou známkou ze základů zemědělské výroby takto:

Prospěch	I. čtvrtletí	II. čtvrtletí	III. čtvrtletí	IV. čtvrtletí
Výborný	12	15	17	16
Chvalitebný	30	30	26	15
Dobrý	17	16	16	19
Dostatečný	4	2	4	3
Nedostatečný	—	—	—	—

Počet klasifikovaných žáků:

DSŠ Přerov = 40 žáků,

DSŠ Jičín = 23 žáků.

Žáci klasifikovaní dostatečnou ze základů zemědělské výroby na DSŠ Přerov mají více než 4 dostatečné ze všeobecně vzdělávacích předmětů. Výborní žáci v základech výroby se jeví velmi dobrými i v ostatních předmětech. Svědomitost a pečlivost dobrých žáků se odrážela i v jejich výrobní práci a tak i v klasifikaci ze základů výroby.

Celkový průměr třídy ze základů zemědělské výroby se na těchto školách jeví takto:

Škola	I. čtvrtletí	II. čtvrtletí	III. čtvrtletí	IV. čtvrtletí
DSŠ Přerov a Jičín . .	1,99	2,05	1,96	2,02

Porovnáme-li průměr klasifikace žáků ze základů zemědělské výroby s celkovým průměrem celé třídy, je zřejmé, že celkový průměr základů zemědělské výroby je lepší než u většiny předmětů (viz přehled).

DSŠ	IV. čtvrtletí 10. ročníku	
	průměr ze základů zemědělské výroby	celkový průměr ze všech předmětů
DSŠ Přerov a Jičín . .	2,02	2,41

Bezpochyby k tomu přispěly i pěkné výkony žáků ve výrobní práci a jejich kladné hodnocení.

Úloha učitele

Pedagogické vedení, které měli na uvedených dvanáctiletkách učitelé DSŠ, byla velmi odpovědná práce. Pedagogičtí vedoucí jsou právě tím důležitým článkem, který spojuje výrobní práci se školou, s odbornou teorií i s předměty přírodních věd. V praxi se osvědčilo, když pedagogické vedení měl učitel biologie, který v dané třídě učil biologii. Ideální řešení měla např. DSŠ Přerov, kde třídní byl biolog, který současně vyučoval biologii v uvedené třídě, vedl

jednu skupinu ve výrobní práci a také byl pedagogickým vedoucím ostatních dvou skupin žáků. Potom zde nebylo problémem využít v biologii poznatků žáků z výrobní práce (např. při probírání anatomické stavby kořene vhodně navázal na sklizeň cukrovky, kterou žáci dva dny před tím prováděli) a naopak.

Velkou úlohu při spojení odborné teorie a výrobní práce s předměty přírodních věd měly *polytechnické komise*, které na těchto školách velmi dobře pracovaly. Často nepružné porady nahradil denní osobní styk členů komise (pedagogických vedoucích, učitelů přírodních věd, učitelů odborné teorie i výrobní práce, případně ředitele školy nebo jeho zástupce).

Úloha ředitele, školské správy, stranických a odborových orgánů

Ředitelé škol i jejich zástupci měli před sebou velký úkol. Vždyť nešlo jen o výrobní práci samu, šlo o její výchovný význam, o utváření osobnosti mladého člověka. Soudruzi ředitelé a jejich zástupci na DSŠ Přerov, Jičín a Písek se svého úkolu zhostili dobře. Sami v určitých intervalech zajížděli za žáky na pracoviště, konzultovali s učiteli výrobní práce, s pedagogickými vedoucími, byli ve styku s vedoucími pracovníky ze státních statků v JZD. Účastnili se i příprav *patronátních smluv* a účinně pomáhali plnit je. Také ZO KSČ a ZO ROH na školách se účastnily přípravy a sledovaly průběh výrobní práce žáků (např. soudruzi z výboru pomohli při zajišťování pracovišť apod.).

Stranické orgány a pracovníci školské správy okresů Přerov a Písek pomohli soudruhům ze škol při řešení celé řady úkolů (např. projednávání zařazení žáků do jednotlivých závodů).

Je potěšitelné, že se otázkou výrobní práce zabývala z vlastní iniciativy i *svazácká organizace na škole*. Tak např. v Přerově i v Jičíně žáci věnovali jednu ze svých schůzí problémům výrobní práce v zemědělství.

Prázdninová práce

V době prázdnin se žáci podle osnov účastnili *výrobní práce v zemědělských závodech*, v nichž během roku pracovali. Pracovali po dobu tří týdnů 6 hodin denně za vedení řadových pracovníků zemědělských závodů, převážně při žňových pracích. Učitelé DSŠ dojížděli pravidelně na pracoviště za žáky. Pracovní morálka i kázeň žáků byly po celou dobu práce na všech uvedených školách dobré.

Z á v ě r

Hodnotíme-li první rok základů zemědělské výroby na dvanáctiletých středních školách v Přerově, v Jičíně a v Písku, konstatujeme, že školy v uvedeném směru splnily čestně svůj úkol, i když se během práce vyskytovala řada překážek (jako např. obtíže technického a organizačního charakteru na DSŠ Jičín). Úspěch základů zemědělské výroby na dvanáctiletých středních školách není úspěchem jednotlivce, ale celého kolektivu pracovníků zainteresovaných na

realizaci spojení školy se životem. Úspěch vyučování základům zemědělské výroby na jmenovaných dvanáctiletkách závisel na úzké spolupráci ředitele školy, všech členů sboru, učitelů ze ZTŠ i ze závodů, závisel na pomoci stranických a odborových orgánů, na pochopení školské správy. Vyučování novému předmětu našlo příznivou odezvu u pracovníků zemědělských závodů i u veřejnosti.

Můžeme uvést příklad s. *Petružaly*, předsedy JZD Prosenice, který na schůzi JZD prohlásil: »Tak rozházet hnůj, jako to dovedli žáci dvanáctiletky, umí ve vesnici jen jeden družstevník.« A slova maminky s. *Liškové* z Přerova: »Jsem ráda, že naše Jitka pozná již ve škole život, že se dostane do praxe a mne těší, že ji tato práce baví.«

Důležité je i to, jak veřejnost a rodiče hodnotí práci dvanáctilettek. A že pochopili důležitost a význam spojení školy se životem, vyučování s výrobou, toho dokladem jsou předešlé řádky.

V prvním roce pokusného vyučování nebyly a ani z daleka nemohly být vyřešeny všechny problémy pokusného vyučování základům zemědělské výroby. Byly však získány první cenné zkušenosti, které mohou pomoci novým dvanáctiletým středním školám v realizaci Usnesení ÚV KSČ o těsnějším sepětí školy se životem.

Příloha 1.

Vyučování základům rostlinné a živočišné výroby na DŠŠ Přerov, Jičín a Písek v 10. roč. šk. roku 1958—59

DŠŠ	Teoretické vyučování	Počet hodin týdně	Vyučování se koná	Zařazení v rozvrhu hodin	Učitel teorie			
					Jméno	zaměstnání	zaměstnavatel	kvalifikace
Přerov	rostlinná výroba	2	Zemědělská technická škola ZTŠ	středa 9,45—11,20	inž. Drahomír Havlas	učitel ZTŠ	ZTŠ Přerov	vysoká škola zemědělského inženýr.
	živočišná výroba	2	Zemědělská technická škola ZTŠ	středa 8—9,35	inž. Karel Kubiček	učitel ZTŠ	ZTŠ Přerov	vysoká škola zemědělského inženýr.
Jičín	rostlinná výroba	2	Společenská místnost JZD	středa 14,35—16,15	skupina č. 1. inž. J. Hazdra	učitel šlechtitel. stanice	Šlechtitelský a semen. podnik, řed. Chlumec n/C.	vysoká škola zemědělského inženýr.
	živočišná výroba	2	místnost statku šlechtitelské stanice	pátek 14,30—16,00	skup. č. 2. F. Navrátil	agronom	Šlechtitelský a semen. podnik, řed. Chlumec n/C.	ZTŠ
Písek	rostlinná výroba	2	DŠŠ	úterý 8—9,35	inž. Jana Marešová	učitelka ZTŠ	ZTŠ Písek	vysoká škola zemědělského inženýr.
	živočišná výroba	2	DŠŠ	úterý 9,40—10—11,40				

Příloha 2.

Vyučovací výrobní práci v zemědělství na DSS Přerov, Jičín a Písek v 10. roč. ve škol. roce 1958 – 59

Škola	Pracoviště	Počet hodin týdně	Rozvržení do rozvrhu hodin	Učitel výrobní práce			Pedagogický vedoucí		
				jméno a zaměstnání	zaměstnavatel	kvalifikace	jméno	zaměstnavatel	kvalifikace
DSS Přerov skupina č. 1 13 žáků	Státní statek Přerov farma 01	6	čtvrtek 7 – 13	R. Novotný učitel	DSS Přerov	Bi-Zem III. st.	—	—	—
	skupina č. 2 13 žáků	6	čtvrtek 7 – 13	A. Zavadil ved. skupiny	St. statek Přerov	ZMŠ	R. Novotný učitel	DSS	Bi-Zem. III. st.
	skupina č. 3 14 žáků	6	čtvrtek 8 – 14	T. Pospíšil	družstevník-důchodce		R. Novotný učitel	DSS	Bi-Zem. III. st.
DSS Jičín skupina č. 1 12 žáků	Účelový statek šlechtit. stanice Soudná	6	pátek 8 – 14	inž. J. Haz- dra, ředitel šlechtit. stan.	Šlechtitel. a semenář. podnik	Vysoká ško- la zeměděl. inženýrství	Břet. Škola učitel	DSS	M-Fy III. st.
	skupina č. 2 11 žáků	6	pátek 7 – 13	F. Navrátil agronom	Šlechtitel. a semenář. podnik	ZTŠ	Dr. Josef Lazák, učitel	DSS	Bi-Zem. III. st.
DSS Písek skupina č. 1 13 žáků	Školní statek ZTŠ Dobešice	6	pátek 7 – 13	Květoslava Bártíková učitelka	DSS Písek	Bi-Zem III. st.	—	—	—
	skupina č. 2 12 žáků	6	pátek 7 – 13	Oto Beniško učitel praxe	ZTŠ Písek	ZTŠ	Květoslava Bártíková učitelka	DSS Písek	Bi-Zem III. st.

Příloha 3.

Thematický plán základů zemědělské výroby 10. tř. pokusné dvanáctiletky v Přerově

Měsíc	Počet hodin	Námět	Náhradní práce	Pracoviště	Poznámka
IX.	24	1. Sklizeň kukuřice na siláž. Příprava půdy pro meziplodiny a ozimy. 2. Sklizeň brambor. Zakládání a ošetření kompostu. 3. Seznámení se zemědělským závodem. 4. Poznávací a jednoduché rozborů krmiv. Příprava krmiv pro hospodářská zvířata.	Pořadí témat podle počasí	Skup. I. a II. státní statek Přerov Skupina III JZD Prosenice	—
X.	24	1. Sklizeň cukrovky. Sestavení agregátů zemědělských strojů a nářadí k obdělávání půdy. 2. Čištění hospodářských zvířat. Výměna a odvoz podestýlky. 3. Poznání a jednoduché rozborů krmiv. Příprava krmiv pro hospodářská zvířata. 4. Sklizeň a hrobování sazečky. Setí ozimů.	Pořadí i nadále podle počasí		
XI.	18	1. Hnojení půdy statkovými i min. hnojivy. Orba a její hodnocení. Stájová evidence. 2. Odebírání a rozbor vzorků půd. Úprava hnojiště. 3. Příprava krmiv a krmení hospodářských zvířat.			
XII.	12	1. Výměna podestýlky, čištění žlabu, stájová evidence. 2. Ukládání a ošetřování mrvy a močůvky.			
I.	24	1. Jednoduché údržbářské práce nářadí a nástrojů a strojů. Poznání a příprava strojených hnojiv. 2. Čištění hospodářských zvířat a výměna podestýlky. 3. Hodnocení zvířat podle exteriéru. Příprava krmiv. 4. Úprava hnojiště a ošetření močůvky. Stájová evidence.			
II.	18	1. Čištění, desinfekce a větrání stáji. 2. Čištění hospodářských zvířat a krmného žlabu, výměna podestýlky. 3. Čištění, třídění a moření osiva. Krmení hospodářských zvířat.			

Pokračování přílohy 3.

Měsíc	Počet hodin	Námět	Náhradní práce	Pracoviště	Poznámka
III.	18	1. Ošetřování ozimů a přihnojení. Ošetření luk a pastvin. 2. Příprava krmiv, krmení a čištění žlabu. 3. Jarní příprava půdy před setím, hnojení, setí obilovin a podsevů, čištění žlabu.	pořadí podle počasí	JZD a ČSSS	
IV.	24	1. Příprava krmiv a krmení. 2. Setí řepy. Sazení brambor. 3. Hodnocení zvířat podle exteriéru. Značkování zvířat. 4. Příprava krmiv a krmení. Čištění krmného žlabu.			
V.	18	1. Meziřádková kultivace řepy, brambor a zeleniny. Hubení plevelů chem. přípravky. 2. Jednocení cukrovky a čištění hospodářských zvířat. 3. Močůvkování okopanin, přihnojování strojenými hnojivy. Čištění hospodářských zvířat.			
VI.	12	1. Zákroky proti chorobám a škůdcům zeměd. rostlin. Čištění hospodářských zvířat. 2. Sklizeň pícnin na orné půdě a sklizeň sena.			

Příloha 4.

Ukázka záznamu učitele výrobní praxe s. Fr. Navrátila o žákyni Heleně Maršíkové

Týden	Druh práce (stroj)	Prospěch	Chování při práci a poměr k práci	Poznámka
1.	Vybírání brambor za „čertem“	2	pracovala dobře a pečlivě, hlízy čistila; poměr k práci velmi dobrý	(dvojice s Le-dabylovou)
2.	Sběr brambor pro TEK II.	2	pracovala dobře a pečlivě, hlízy čistila; chování a poměr k práci velmi dobrý	(dvojice s Le-dabylovou)
3.	Čištění a úklid II., potom na sýpce	2	pracovala usilovně s chutí, práci dokončila včas; chování a poměr k práci velmi dobrý	
4.	a) Sbíráání brambor b) přebírání brambor	2	pracovala vcelku rychle a pečlivě; chování a poměr k práci velmi dobrý	(dvojice s Le-dabylovou)
5.	Sýpka: přehazování obilí	2	pracovala usilovně a pozorně podle daných pokynů; chování a poměr k práci dobrý	(dvojice s Le-dabylovou)
6.	Ořezávání listů sazečky krmné kapusty	2	pracovala svědomitě, s menšími chybami; chování a poměr k práci dobrý	
7.	Shazování a čištění osekané cukrovky	1	pracovala pečlivě, samostatně, iniciativně, bez chyb; chování a poměr k práci velmi dobrý	
8.	a) Rovnání krechtů sazečky cukrovky, b) ořezávání listů sazečky krmné kapusty	+3	pracovala dobře s menšími chybami; chování a poměr k práci dobrý	
9.	Ořezávání listů sazečky krmné kapusty	+3	pracovala dobře s menšími chybami; chování a poměr k práci dobrý	
10.	Dobývání sazečky kapusty a přizpůsobování pro krechtování	+2	pracovala dobře, svědomitě, iniciativně; chování a poměr k práci velmi dobrý	na dvou pracovištích
11.	Rozhazování chlévské mrvy	2	pracovala dobře, svědomitě; chování a poměr k práci velmi dobrý	práce ji dělala v začátku značné potíže, pak ji zvládla dobře

Příloha 5.

Pracovní deník

DSŠ Přerov

Pracoviště: ČSSS Přerov

Žákyně: Calábková Jaroslava 10. ex

Pořadí lekce	Datum Hodina	Pracoviště	Druh práce a čas	Hod- nocení	Podpis
1.	3. 9. 1958 7—13	ČSSS Přerov poz. směr Henčlov	Vybírání poloraných brambor, tří- dění na konsumní a krmné, teoret. poučení 20 min., oběd: 30 min., práce s cestou 5,10 hod.	1	Zavadil
2.	11. 9. 1958 12—18	ČSSS Přerov silážní jáma	Silážování kukuřice, svoz od siláž- ního kombajnu a uskladnění ku- kuřice v silážní jámě 4 1/2 hod. Prohlídka kombajnu a seznámení s jeho činností — 1 hod. Oběd: 30 min.	1	Zavadil
3.	17. 9. 1958 7—13	ČSSS Přerov louka u Bečvy	Kupení sena do kupek. 5 hod. teoret. poučení 10 min., oběd: 30 min.	1	Zavadil
4.	25. 9. 1958 7—12	ČSSS Přerov hospodářské budovy	Úklid před chlévem — 1 1/2 hod., prohlídka odchovu telat a selat — 2 1/2 hod., čištění dobytka — 1 h., prohlídka dojení — 1/2 hod., oběd: 30 min.	1	Zavadil
5.	2. 10. 1958 12—18	ČSSS Újezdec silážní jáma	Silážování kukuřice, uskladnění ku- kuřice v silážní jámě (5 hod.), oběd: 30 min., cesta na pracoviště 15 min.	1	Zavadil
6.	9. 10. 1958 7—13	ČSSS Přerov řepné pole u Bečvy	Okrajování řepy — 5 hod., teoret. poučení 5 min., oběd: 30 min.	1	Zavadil
7.	10. 10. 1958 7—13	ČSSS Přerov řepné pole u Bečvy	Vytrásání a okrajování řepy, teoret. poučení 10 min., oběd: 30 min.	1	Zavadil